

Kapetan VRS svedoči o planiranom genocidu

Author: IWPR
ICTY

Čovek koji je rukovodio etničkim čišćenjem i genocidom oko Srebrenice je tri dana svedočio na suđenju svom bivšem komandantu, Vidoju Blagojeviću. Momir Nikolić bi imao drugu ulogu na suđenju da nije 7. maja ove godine priznao svoju krivicu za zločine protiv čovečnosti. Od četvorice optuženih u ovom predmetu, svoju ličnu odgovornost je priznao još i Dragan Obrenović, a Dragan Jokić, koji je bio načelnik inženjerije, je na optuženičkoj klupi sa Blagojevićem. Obrenović će da svedoči protiv svog bivšeg kolege sledeće nedelje.

Nikolić je prvi oficir Vojske Republike Srpske (VRS) koji je priznao svoju krivicu za zločine nad srebreničkim Muslimanima: desetine hiljada ljudi je proterano, a između sedam i deset hiljada muškaraca -- od dečaka do staraca -- su pobijeni i bačeni u masovne grobnice. Nikolićevo svedočenje bilo je izuzetno i po nedvosmislenosti izjave, i po tome šta je bezrezervno prihvatio krivicu za svoju ulogu u zločinu. Sledi detalj razgovora između svedoka i tužioca Pitera Mekloskija (Peter McCloskey):

Tužilac je pitao svedoka da li je 12.jula 1995., kada su muškarci odvajani od žena i dece, video da srpski vojnici zlostavljaju Muslimane?

Nikolić: 'Svugde gde su muškarci odvajani od žena i dece, video sam bezbrojne primere zlostavljanja muškaraca koje su odvodili.' (Svi prevodi su dvostruki, sa svedokovog srpsko-hrvatskog na engleski pisca ovog teksta, pa opet na s-h., prim.prev.)

Mekloski: 'Kakve vrste zlostavljanja?'

Nikolić: 'Nakon što su razdvojeni na grubi način, oduzeti su im lični predmeti i bačeni na gomilu na putu za 'belu kuću.' [Bilo je] udaranja rukama i nogama, verbalnog zlostavljanja, nazivani su Balijama, Turcima, Ustašama.'

Mekloski: 'Da li ste videli da je neki od viših oficira MUP-a ili VRS-a pokušao na neki način da zaustavi zlostavljanje?'

Nikolić: 'Ne. Dok sam ja bio prisutan, prilikom razdvajanja i zlostavljanja, nisam video da je neko od oficira pokušao to da spreči.'

Mekloski: 'Da li ste Vi [pokušali da sprečite]?'

Nikolić: 'Ne. Ja nisam ništa uradio. Nisam pokušao da sprečim zlostavljanje i maltretiranje.'

Mekloski: 'Da li smatrate da bi to bila dužnost vojnog oficira?'

Nikolić: 'Mogu samo da kažem da sam bio svestan i da sam lično video. Ja nisam lično ništa poduzeo, i nisam insistirao da oficiri koji su komandovali jedinicama za koje sam ja bio zadužen nešto urade. Mislim da je to zanemarivanje [oficirske dužnosti].'

Mekloski 'Da li smatrate da ste time ohrabрили [vojnike] da zlostavljaju [zarobljenike]?'

Nikolić: 'Da. Mislim da jesam. Moje ponašanje je doprinelo da se zlostavljanje nastavi tokom evakuacije.'

Mekloski: 'Činjenica da su Vaši komandanti izdali naređenje koje ste opisali, da se muškarci Muslimani razdvoje i budu ubijeni.. Da li Vas je to navelo da i dalje zanemarujete [svoju oficirsku] dužnost?'

Nikolić: 'Da. Jeste.'

Nikolić je bio šef zabybednost i obaveštajne poslove Bratunačke brigade Drinskog korpusa i imao je čin kapetana prve klase. Njegova uloga je bila ključna: njegov je posao bio da prikuplja informacije i obaveštajne podatke i prenosi ih komandantima, i da usklađuje rad jedinica. Takođe je bio službenik za vezu s UNPROFOR-om. Zbog funkcije koju je vršio, danas je mogao na Sudu da potvrdi verodostojnost naređenja koga je 4. jula 1995. izdao bivši komandant Bratunačke brigade Slavko Ognjenović, u kojoj je definisana politika bosanskih Srba u odnosu na Srebrenicu, koja je bila pod protektoratom Ujedinjenih Naroda. Tužilac je pročitao ključni odlomak naređenja: 'Neprijatelju treba život do te mere zagorčati da njegov privremen boravak u enklavi postane nemoguć, tako da masovno napuste [Srebrenicu] kada shvate da tamo ne mogu da prežive.'

Strategija izvršenja ove direktive je uključivala neprekidno granatiranje civilnog stanovništva u enklavi i sprečavanje prolaza humanitarne pomoći (hrane, vode i lekova.) Isto to je bilo primenjeno i na holandski bataljon mirovnih snaga. Nikolić je to ovako opisao: 'Što se tiče holandskog bataljona, situacija je bila sasvim jasna. Nije im bilo dozvoljeno da održavaju dovoljne zalihe goriva, vozila i drugog što im je bilo potrebno za normalan rad. Krajnji cilj je bio da se postigne da Holandani ne budu spremni za borbu, za izvršenje zadataka unutar enklave... Nije im bilo dozvoljeno ni da rotiraju trupe.' Nikolić tvrdi da je naređenje za ovo došlo iz Vrhovnog štaba VRS.

Tokom 1995 je promenjena politika prema enklavi. Cilj više nije bio da se stanovništvu život učini nepodnošljivim i da ih se tako prisili da beže, nego je bilo odlučeno da ih se vojno savlada. Nikolić je rekao da mu je jasno da je napad na grad, na civilni cilj, prekršaj međunarodnog humanitarnog prava.

Svedok je posvedočio da su intenzivne pripreme za napad počele krajem maja/početak juna, premda je on za njih čuo tek početkom jula. U region su prebačene znatne snage VRS i MUP-a. Kada je napad počeo, Srbi su naišli na savim mali otpor Muslimana, što ih je iznenadilo. Svedokovi izvori su mu javili da se 28. bosanska divizija povlačila iz okoline Srebrenice. Takođe je dobio informaciju da je kolona u kojoj je bilo između jedne i dve hiljade civila, među njima i vojno sposobni muškarci, krenula prema bazi UN-a u Potočarima. Nije bilo naznaka da su ti ljudi naoružani.

Iz informacija koje je Nikolić dobio i preneo svojim komandantima, nije izgledalo da postoji ikakva vojna opasnost za bosanske Srbe nakon zauzimanja enklave. Naprotiv: između 25 i 30 hiljada civila je bilo u zbegovima, tražeći sigurnost. UNPROFOR nije mogao da ih zaštiti, pa je narod bio prepušten na milost i nemilost bosanskim Srbima. Na prvi pogled, to je predstavljalo veliki logistički problem -- gde ih skloniti, i na koji način transportovati toliki broj ljudi na teritoriju koju je kontrolisala bosanska vlada. Ali, Nikolić je saznao 12. jula, dan nakon pada enklave, da je problem bio znatno komplikovaniji.

U neobaveznom razgovoru sa potpukovnikom Vujadinom Popovićem, šefom za bezbednost, i potpukovnikom Kosorićem, šefom obaveštajne službe Drinskog korpusa (kojem je pripadala Bratunačka brigada,) svedok je pitao koji je sledeći korak? 'Popović mi je rekao da će tog dana žene i deca da budu evakuisani u pravcu Kladnja, a da će vojno sposobni muškarci da budu odvojeni od njih i privremeno pritvoreni.' Kada sam pitao šta će onda sa njima da bude urađeno, odgovorio je: 'Balije treba pobiti.' Kapetan Nikolić nije postavljao dodatna pitanja i nije se pobunio, nego je predložio mesta na kojima bi mogli da budu držani muškarci dok ne budu izvedeni na stratište. Razgovaralo se i tome šta se od njega očekivalo u operaciji. 'Rekli su mi da će moj zadatak da bude da usklađujem snage koju su u Potočarima zadužene za opearciju razdvajanja, privremnog pritvaranja i ubijanja muškaraca.' Nakon toga se razgovor okrenuo na temu o mogućim mestima za smaknuće ljudi. [Popović je optužen pred Međunarodnim sudom, ali se i dalje nalazi na slobodi, verovatno u Beogradu.]

Nikolić nije pokazivao nikakve emocije dok je prenosio ovaj jezivi razgovor. Govorio je o tome kao da se radilo o čišćenju neke njive od neželjenog žbunja i drveća.

U naređenju kog je kapetan Nikolić primio 12. jula od pukovnika Jankovića (obaveštajnog oficira iz glavne komande VRS,) nije bilo reči o ubijanju. Naređeno mu je bilo da rukovodi evakuacijom žena i dece, odvajanjem muškaraca i njihovim prebacivanjem u sabirne centre. Kasnije je podneo raport pukovniku Blagojeviću, svom komandantu, uključujući i informaciju koju je tog dana primio -- da zarobljene muškarce treba pobiti. Tužilac Mekloski je na to pitao kako je na ovu informaciju reagovao pukovnik Blagojević:

Nikolić: 'Ništa posebno. Kada sam ga izvestio o situaciji u Potočarima, rekao sam mu da je izuzetno teška. Situacija je bila strašna. Rekao je da mu je to poznato. Nije imao nikakvo posebno mišljenje. To je bilo naređenje, i rađeno je kako je naređeno. Imao sam utisak da je on znao sve o operaciji i da ono što sam mu rekao njemu nije bilo ništa novo.'

Mekloski: 'Da li je na bilo koji način pokušao da Vas odgovori od onoga što ste nameravali da uradite u vezi sa razdvajanjem, pritvaranjem i ubijanjem ljudi?'

Nikolić: 'Ne. Nije imao nikakva uputstva ni naređenja.'

Mekloski: 'Da li Vas je na neki način ohrabrio da u tome učestvujete?'

Nikolić: 'Ne. Nije ništa rekao iz čega bih doneo zaključak da me ohrabruje da uradim nešto drugo.' [Sporno je da li je prevodilac u sudnici tačno preveo 'nešto drugo.']

Po Nikolićevom pričanju, ovo je bila Blagojevićeva tipična reakcija na informacije o ubistvima. On toliko NE reaguje, da se nameće pitanje kako je uopšte postao komandant? Ili je možda to pokazatelj da u je u društvu i u vojsci bosanskih Srba najviše cenjena poslušnost, a ne poštovanje zakona?

Dodatna potvrda o planiranoj sudbini Muslimanima došla je od komandanta VRS, Ratka Mladića. U Konjević

Polju 12. jula, Mladić se obratio civilima Muslimanima koji su sutradan, navodno, trebali da budu prebačeni u Bratunac. Svedok je opisao situaciju: 'Mladić se obratio zarobljenicima. Rekao im je da ne brinu, da će da bude organizovan transport na slobodnu teritoriju. Kada je završio govor, pitao sam ga, 'Generale, šta ćemo s ovim ljudima?'. Napravio je pokret rukom [prema dole, preko grudi]. Razumeo sam to kao potvrdu onoga što se već dešavalo.'

Sa komandantom policije Bratunac, Mirkom Jankovićem, i njegovim zamenikom, Miletom Petrovićem, kapetan Nikolić je vozio ukradeni transporter UN-a, obojen karakterističnom belom bojom sa plavim slovima, po putu između Konjević Polja i Bratunca. Petrović je megafonom pozivao Muslimane da se predaju. Povelili su grupu od njih pet ili šest do Konjević Polja, gde je Nikolić naredio Petroviću da ih odvede među ostale zarobljenike. Svedok je nastavio: 'Posle desetak minuta sam čuo rafal nedaleko od mesta na kome sam stajao. Zvuk je došao iz pravca benzinske pumpe, na obali Jadra. Uskoro posle toga je došao Petrović i rekao mi, 'Šefe, osvetio sam brata; ubio sam ih.'

Tužilac Mekloski je na to pitao: 'Šta ste onda uradili?'

Nikolić je odgovorio, kao i uvek do sada: 'Nisam ništa uradio.'

Mekloski: 'Da li ste prijavili ubistva svom komandantu?'

Nikolić: 'Nisam. Nisam nikoga obavestio jer sam smatrao, s obzirom na sva druga ubistva i na moje saznanje o tome šta će se desiti sa ostalim zarobljenicima, da to ne bi imalo nikakvog smisla.'

Svedok je opisao kako je saznao za slučaj u Kravici, gde je pobijeno nekoliko stotina zarobljenika: 'Saznao sam prethodnog dana, 13. jula, da je došlo do incidenta u zgradi poznatoj kao OK Kravica kada je ... jedan od zarobljenika oduzeo automat stražaru .. Čovek koji je oduzeo automat je iz njega pucao u policiju. Jedan je policajac ubijen, i jedan ili dvojica su ranjeni. Kasnije je grupa policajaca pucala iz automatskog i drugog oružja na zatvorenike u toj zgradi. Uz to.. doneli su kasete pune ručnih bombi, zatvorili su vrata i pobili sve zarobljenike bombama.'

Svedok je čuo da je direktor zadruga, Jovan Nikolić, video šta se radi i da se pobunio. 'I njega su napali, i njemu je život bio u opasnosti,' ispričao je Sudu. To je jedina situacija u kojoj je, po Nikolićevom svedočenju, neki Srbin protestovao zbog zločina.

Nikolić je rekao da je 'bezbroy puta' diskutovao o masakru u Kravici sa svojim komandantom. Iako je saznao da su dvojica pripadnika Bratunačke brigade učestvovala u masakru, ni on ni Blagojević nisu ništa poduzeli da bi oni bili kažnjeni.

Dok su razrađivani planovi za ubijanje zarobljenika, Nikolić je pozvan na sastanak sa pukovnikom Ljubišom Bearom, načelnikom za bezbednost glavnog štaba VRS. 'Pukovnik Beara mi je naredio da idem u komandu Zvorničke brigade da se lično sastanem sa Dragom Nikolićem [načelnikom za bezbednost] i da mu prenesem njegovo naređenje da zarobljeni Muslimani treba da budu prebačeni u Zvornik te iste večeri [13.7.] i da on treba da im obezbedi smeštaj. Još mi je rekao da najavim njegovim ljudima da će doći mnogo zarobljenih Muslimana. Trebalo ih je privremeno smestiti, a onda ubiti na teritoriji zvorničke opštine. ' Nikolić je ispričao da je preneo celo naređenje Dragi Nikoliću [koji je, kao i Beara, optužen za zločine pred Međunarodnim sudom, ali se obojica nalaze na slobodi.]

Kada se Nikolić vratio u Bratunac, naišao je na haotičnu situaciju. Između 3.500 i 4.000 Muslimana je bilo zarobljeno, i nije bilo dovoljno vojnika da ih drže pod kontrolom. Novi zarobljenici su stalno pristizali u kamionima i autobusima. Pukovnik Beara je tražio da se sastane sa Miroslavom Deronjićem, šefom Kriznog štaba Srpske demokratske stranke (Deronjić čeka da mu počne suđenje pred Međunarodnim sudom). Sastanak je održan u kancelariji SDS-a. Prisustvovali su mu, uz njih dvojicu, razni vojni i civilni rukovodioci bosanskih Srba. Glavni problem o kome je bilo reči bio je gde da ljudi budu pobijeni -- u Bratuncu, Zvorniku, ili negde drugde? Niko nije imao zamerku na samo konačno rešenje. Na kraju je Deronjić rekao da je o ovome diskutovao sa Radovanom Karadžićem, i da ja on naredio da svi zarobljenici budu prebačeni u Zvornik. Na kraju sastanka bilo je odlučeno da će zarobljeni Muslimani da prenoće u Bratuncu, a da će sutradan ujutro da budu prebačeni u Zvornik, gde će biti ubijeni. Kapetan Nikolić je preneo taj zaključak svom komandantu, pukovniku Blagojeviću. Blagojević ni ovog puta nije reagovao ni komentarisao.

Sledećeg jutra, 14. jula, kapetan Nikolić je posmatrao kolonu autobusa i kamiona koja je vozila Muslimane, dečake i odrasle muškarce, iz Bratunaca u smrt. Javljeno mu je da su masovna ubistva počela prethodne noći, 13.-14. jula u Bratuncu, kada su grupu od između 80 i 100 Muslimana izveli iz autobusa i iz hangara i pobili. Izvor informacije bio je čovek koji je bio zadužen za čišćenje gubilišta i uklanjanje leševa. Nikolić je i o ovome obavestio Blagojevića, koji je ostao potpuno pasivan pred informacijama o zločinima koje su činili njegovi vojnici. Na pitanje tužioca Mekloskog kako je znao da je Blagojević bio svestan 'tih stvari', i pre nego što ga je o njima obavestio, ovaj je odgovorio: 'Znam to jer je operacija transporta, operacija pritvaranja ljudi, i sve što se dešavalo u gradu bilo toliko obimno, tako velikih razmera, logistička podrška i sve to... da su u njoj učestvovali većina oficira i mnoge jedinice bratunačke brigade. Normalno je da bi

komandant znao šta se dešava u gradu. Sve je to bilo u centru Bratunca. Bilo bi normalno da je komandir Bratunca znao šta se dešava u gradu.'

Osim što je rukovodio etničkim čišćenjem i ubijanjem, Nikolić je učestvovao i u pokušaju prikrivanja tragova zločina. U septembru 1995., načelnik za bezbednost Drinkog korpusa, pukovnik Popović, naredio mu je da nadgleda prebacivanje tela zakopanih u Glogovi u novu grobnicu u srebreničkoj opštini. Popović je Nikoliću rekao da ga zadužuje da rukovodi operacijom, i da će trebati da obezbedi tešku mašineriju od civilnih vlasti. Kada je to obavljeno, 'grobnice su otkopane u Glogovi, i tela su prebačena u nove grobnice u Srebrenici. Što se tiče oficira Bratunačke brigade koji su učestvovali.. ja sam rukovodio celom operacijom,' koja je dosta dugo trajala, i u kojoj je učestvovala cela jedna jedinica vojne policije. Pukovnik Blagojević je bio svestan mog učešća i učešća drugih iz jedinice vojne policije. Ja sam ga redovno izveštavao o operaciji i o procesu ponovnog zakapanja leševa,' rekao je Niklić na Sudu.

Takođe je rekao da zna manje-više gde su sve nove grobnice, i da to isto zna Dragiša Jovanović (pomoćnik načelnika obaveštajne službe Bratunačke brigade,) koji je birao mesta. Ove informacije bi mogle biti dragocene onima koji rade na ekshumaciji tela i članovima porodica nestalih koji i dalje tragaju za posmrtnim ostacima svojih najdražih.

Da bi do kraja prikrio tragove, rekao je Nikolić, spalio je svoje izveštaje Drinskom korpusu koji su se odnosili na Srebrenicu. Naređeno mu je da donese sve dokumente i sadržaj sefa i da ih preda svom nasledniku, Lazaru Ostojiću. Umesto da mu ih preda, spalio ih je pred Ostojićem, novim šefom za bezbednost Drinskog korpusa, majorom Pajićem, i pred još dvojicom oficira komande Korpusa. Nikolić je rekao da je spalio dokumente samoinicijativno, jer su informacije koje su u njima bile sadržane bile kompromitirajuće za njega i za Bratunačku brigadu.

Nikolić je sa Kancelarijom tužilaštva dogovorio da će da prizna krivicu, i taj sporazm je Sud prihvatio u maju 2003. Sporazumom se obavezao da će da saraduje sa tužilaštvom i da prizna odgovornost, čime Sudu štedi vreme i novac koji bi bili uloženi na dokazivanje njegove krivice. Tužioci su se za uzvrat obavezali da će da odustanu od gonjenja Nikolića za genocid i za saučesništvo u genocidu, i da će da predlože da budu osuđen na relativno blagu vremensku kaznu, od 15 do 20 godina. S obzirom na Nikolićevo svedočenje o tome u kojoj je meri bio upućen i upleten u zločine, a da nije učinio apsolutno ništa da spreči masovna ubistva za koje je Pretresno veće utvrdilo da predstavljaju genocid, čini se da je Nikolić uradio dobar posao.

Nikolićev sporazum sa tužilaštvom je dobar i za tužilaštvo i za javnost. Njegova izjava je snažno priznanje lične odgovornosti, priznanje jednog oficira VRS da su etničko čišćenje i genocid nad Muslimanima u Srebrenici bili dobro isplanirani i daim se rukovodilo sa najviših nivoa civilne i vojne vlasti, t.j. od strane Radovana Karadžića i generala Ratka Mladića. Nakon njegove izjave biće mnogo teže ikome da tvrdi da rukovodstvo bosanskih Srba i njihove snage nisu izvršili genocid nad Muslimanima Srebrenice.

Nikolićevo ne-empativno izlaganje o razvoju i sprovođenju plana o masovnom ubistvu pokazalo je svu strahotu operacije. Njegov opis stotina ljudi -- vojnika i civila -- koji su bez primedbe izvršavali naredjenja mogao bi da doprinese nešem razumevanju bezumne poslušnosti grupa koje svoj identitet pronalaze tek su nasuprot 'neprijatelju', koga doživljavaju kao nečoveka.

Ali, postoji razlika između hladne reakcije komandantata i kapetana kao što su bili Blagojević i Nikolić, i reakcije vojnika, kao što je bio Dražen Erdemović, koji je sam pucao u potiljak stotinama nenaoružanih dečaka i muškaraca. Za razliku od komandira, Erdemović je gotovo uništen onime što je učinio, i trebalo mu je nekoliko meseci psihijatrijske nege pre nego što je bio u stanju i da uđe u sudnicu.

Momir Nikolić će imati priliku da kaže da se kaje na pretresu na kome će se diskutovati o dužini njegove kazne. Možda će mu tada biti postavljena važna pitanja: Zašto ste to uradili? Zašto se niste pobunili? Šta ste osetili, ako ste išta uopšte osetili, kada je Petrović objavio da se osvetio za bratovljev smrt tako što je pobio grupu zarobljenika? Ili kada ste videli tela civila pored puta? Ili kada ste čuli da su stotine zarobljenika pobijeni u Kravici mitraljezima i bombama? Šta ste osećali dok ste gledali kolonu autobusa i kamiona koja je odvodila Muslimane u smrt? Da li Vas je mučila savest? A sada, da li Vas sada muči savest?

Kada suđenje bude nastavljeno, Blagojevićevi i Jokićevi advokati će da ispituju Nikolića, i pokušaću da diskredituju njegovo svedočenje. Svedok je već priznao da je u dva navrata slagao, prihvatio odgovornost za zločine koje nije počinio, jer je mislio da će tako lakše da privoli tužioce da pristanu na dogovor po kome on svedoči za uzvrat za smanjenje kazne -- dogovor do kog je njemu bilo veoma stalo.

Location: [Balkans](#)
[Macedonia](#)
[Serbia](#)
[Kosovo](#)

Topic: [War crimes](#)

Focus: [Coalition for International Justice \(CIJ\) Trial Reports Archive \(Bos-Hrv-Srp\)](#)

Source URL: <https://iwpr.net/sr/global-voices/kapetan-vrs-svedo%C4%8Di-o-planiranom-genocidu>